

GELLNER

SPISY III

**DRAMA, ROMÁN
A FEJETONY**

SPISY

FRANTIŠEK GELLNER – SPISY III

František

GELLNER

**DRAMA, ROMÁN,
A FEJETONY**

2011

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakém-koliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého tex-tu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© *Carpe diem*, 2011

Editor © *Michal Huvar*, 2011

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-87195-23-9

Drama

Přístav manželství

PŘÍSTAV MANŽELSTVÍ

OSOBY:

Štěpán Karbuský

Dr. Václav Borek, advokátní koncipient

Neradil, gymnasijsní suplent

Holeš, obchodník mýdlem

Holešová, jeho žena

Žany, jejich dcera

Gaston Romuald Maria Bejček, právník a básník

Hostinský

Děj se odehrává v malém městě jihočeském.

1. jednání

(Hospoda, vpředu jeden, vzadu dva stoly. Vzadu vchod z ulice, vpravo z výčepu. Na stěně soška Žižkova a obrazy císaře a Karla Havlíčka. U předního stolu večeří koncipient dr. Václav Borek.)

Borek (odstrčí prázdný talíř): Jak to, že tu ještě dnes nikdo není?

Hostinský: Vždyť není ani půl osmé, pane doktore.

Borek: Bože, bože – člověk neví, jak by čas zabil...

Hostinský: Co dělat, páni už brzy přijdou. V létě se to vždy pomalu schází.

Borek: Je to pitomý život. (Odplivne si.)

Hostinský: To jste se jistě na dnešek špatně vyspal, že jste tak mrzutý.

Borek: Vyspal jsem se docela dobře. Když člověk vypije na noc osm piv a čtyři hodiny hraje v karty, zpitomí, že spí jako dřevo. Je to bída!

Hostinský: Nevím, proč si stále stěžujete, pane doktore, přece se vám docela dobře daří. Plat vám jde a práci nemáte taky tak zlou. – Abych nezapomněl, chtěl jsem se vás zeptat, zdali jste již podal odvolání stran mé stoky?

Borek: Budte tak laskav a dejte mi teď s těmi věcmi pokoj. Mám toho za celý den dost. Copak je mi do vaší stoky? Kdyby tekla vám i vašemu sousedu po hřbetě, ještě mě to nezajímá. V kanceláři se o takové daremnosti starám, jsem za tu zbytečnou práci placen, ale teď mi dejte svatý pokoj!

Hostinský: Proč pak se hned zlobíte, pane doktore? Nebyl bych vás obtěžoval, kdybych byl věděl, že je vám to proti mysli.

Borek: Nic se nestalo. *(Dopije pivo.)* Dejte mi ještě jednu! *(Hostinský odejde do výčepu. Dveřmi z ulice vstoupí Štěpán Karbuský. Jde k Borkovi a dá mu ruku na rameno.)*

Karbuský: Václave, jak se máš?

Borek: Karbuský!

Karbuský: Divíš se, co?

Borek: Kde se tu bereš? *(Obejmou se.)*

Karbuský: Cesty prožitelnosti jsou nevyzpytatelné.

Borek: To bych se byl spíš smrti nadál, nežli že tě ještě jednou uvidím. A k tomu zde, v tomhle hnízdě. Odlož *(pomáhá mu ze svrchníku)* a přisedni ke mně!

Karbuský: A co ty pořád děláš?

Borek: Hanba mluvit! Jsem tak rád, že jsi tu. To mi bude zase veselo. *(Hostinský přinese Borkovi pivo.)* Pane hostinský, ještě jednu. Počkejte! *(Ke Karbuskému.)* Nechtěl bys něco jíst? Budeš mít přece hlad?

Karbuský: Děkuju, jsem již po večeři. *(Hostinský odejde a za chvíli se vrátí s pivem.)*

Borek: Teď mi pověz, kde jsi se tu vzal? Nebo jsi přišel skutečně jenom mne navštívit? Takovou něžnost bych nikdy od tebe nebyl čekal.

Karbuský: Nemám ve zvyku, abych obtěžoval své přátele. Mám tu zaměstnání.

Borek: Tady? Jakou pak práci bys mohl tady mít? – A pravda, přijel sem dnes cirkus. Poslyš, člověče, nestal jsi se naposled krasojedcem?

Karbuský: Příteli, nehádej tak nejnepě. Je to dokonce jednoduché: Mám tu místo domácího učitele.

Borek: Aby se všemohoucí bůh smiloval nad nešťastníkem, který se ti dostal do spárů! Div se smíchem nezalknu, vzpomenu-li si na tvou učitelskou činnost za oněch veselých dob, kdy jsme spolu žili a pili. Všemmu možnému jsi učil, o čem jsi neměl ponětí.

Karbuský: Komu dá pánbůh úrad, tomu dá i rozum.

Borek: Rozum... Ale to, čemu obyčejně lidé říkají rozum, to ty nemáš. Prosím tě, řekni mi, kdo je tvůj nynější svěřenec, abych mohl nad ním zaplakat.

Karbuský: Mladý Hytr. Co dodělal teď gymnasiu. Připravuji ho k přijímací zkoušce na techniku.

Borek: Vidíš, hochu, nikdy jsem ti nevykládal ve zlé, když jsi vodil lidi za nos. Ale že nešetříš ani rodin svých přátel, to není v pořádku. A starší bratr tvého nešťastného žáka, Vašek Hytr, byl přece naším dobrým přítelem.

Karbuský: Pravda, a proto mne taky doporučil svým rodičům.

Borek: Jsi přece právník a čerta rozumíš technice!

Karbuský: Jenom ne tak zhurta! Je vidět, že jsi se o osudy svého starého přítele pramálo staral. Právníkem už nejsem dávno, poslední čas jsem na technice.

Borek: Tak? To jsem ovšem nevěděl. Ostatně, u tebe je to jedno, kde jsi zapsán, neděláš beztak nic.

Karbuský: Snad mi nechceš na stará kolena dělat kázání?

Borek: Ale kde! – Tedy třetí fakultu už probíráš... No, bereš to důkladně.

Karbuský: Ba že, za tolik let člověk ledaco prodělá! Zkušeností i dluhů dost, jenom diplom žádný.

Borek: Jsi asi ve velmi důvěrných stycích s Hytrem, že ti zaopatřil místo u své rodiny?

Karbuský: V důvěrných stycích? To zrovna ne. Ale jsem s ním zadobře. Vypůjčuju si od něho tu a tam. To bys viděl, jak se chudák tváří, kdy tahá peníze z tobolky! Jako by se napil octa. Celkem mnoho nepůjčí, takhle zlatku. Říká, že to dělá ze zásady.

Borek: Možná, že si tuto zásadu pořídil jen k vůli tobě. Dokonce tě poslal snad sem, aby se tě zbavil.

Karbuský: Nevím, ale je to hodný hoch, nerad bych mu křivdil. Před třemi dny jsem se s ním setkal. Neměl jsem na oběd. Mohl bys mi půjčit, pravím. A on mi povídá: Příteli, měl bych něco pro tebe. Mohl bys učit mého mladšího bratra. Tolik přece umíš, aby kluk nepropadl. Prázdniny jsou přede dveřmi, rodiče se sestrou odjedou už brzy na letní byt, budeš bydlet sám s bratrem, budeš mít u nás celé zaopatření, a co se platu týče, můj otec není skrblik. Setkáš se taky u nás se svými starými přáteli, Borkem a Neradilem. Dal mi de-sítku na cestu a jel jsem.

Borek: Mluvil jsi už s Neradilem?

Karbuský: Ne, ale u Hytrů mi řekli, že býváte v této hospodě večer co večer.

Borek: Já málokdy vynechám, ale Neradil sem někdy nepříjde celý týden. Říká, že tu není možno pro kouř sedět.

Karbuský: Ale tobě je stále dobře, jak je vidět.

Borek: Zuby mně nebolí a psotník také nemám. Ale žeru se hrozně.

Karbuský: Co tě trápí?

Borek: Mám zlost sám na sebe, že už k ničemu nejsem, že tu tak hniju. Hrozná prázdnota! A pomyslí-li si, že to půjde tak dál, dál, roky, desetiletí a snad až do skonání...

Karbuský: Začni tedy něco jiného!

Borek: Kdybych mohl! Nemám už vůbec žádnou vůli. Přemýšlím někdy půl hodiny, na které straně bych si měl namazat krajíc chleba.

Karbuský: Vezmi si dovolenou a jdi na cesty!

Borek: To se ti lehko řekne. Co chceš počít se čtrnácti dny dovolené? Mám projet kus světa, abych mohl říci, že jsem tam byl? Na to jsem příliš málo ješitný. A od ostatek vypadá to tady za humny zrovna tak, jako někde u Norimberka. A lidi jsou tam stejní jako tady a stejně protivní. Takhle do Afriky... Prozatím čtu jen cestopisy. A dál se asi sotva dostanu.

Karbuský: Přijmi někde jinde místo.

Borek: To bych si vybral! Místo do hospody k „Zelenému věnci“ chodil bych do hospody k „Zelenému slunci“. Nic víc by se tím nezměnilo.

Karbuský: Pokud to vydržíš, není ti ještě tak zle. Upřímně ti řeknu: Nedělej si velké naděje. Člověk se vždycky zklame. Mnoho si nelze vybrat. (Vstoupí Bejček.)

Borek (představuje): Přítel Bejček, jediný a největší básník, který se v našem městě zrodil. Svého řemesla právník. – Karbuský, můj starý dobrý přítel, toho času domácí učitel u Hytrů.

Bejček: Těší mne.

Karbuský: Rovněž.

Borek (k Bejčkovi): Neviděl jste Neradila?

Bejček: Právě jsem s ním mluvil. Je na chodníku.

Borek (ke Karbuskému): Počkej, půjdu mu oznámiti, že jsi tu. Ten se podiví! (Borek odejde.)

Karbuský: Schází se tu pěkná karbanická společnost, není-li pravda?

Bejček: Ano, pane.

Karbuský: Hrajete taky v karty?

Bejček: Ne, zdá se mi to býti příliš malichernou zábavou.

Karbuský: Ovšem, pro člověka vaší duševní kvality je podobné mechanické zaměstnání zbytečným zabíjením času.

Bejček: Máte pravdu. Rád se však dívám. Studuju život.

Karbuský: Výsledky vašeho studia lze pozorovat na vaší epice.

Bejček: Jsem lyrik a nikoli epik, pane.

Karbuský: Snad jsem se špatně vyjádřil. Epikou myslím pouze dějovou životnost vašich veršů. (Pomlčka.) Vaše jméno je mi dobře známo, Antonín se rače jmenovat, nemýlím-li se?

Bejček: Nikoli, pane. Křtili mě Josefem, ale na českém Parnasu jsem znám pod jménem Gaston Romuald Maria Bejček.

Karbuský: Ano, vzpomínám si, máte pravdu. Vaše erotika mě velmi dojala.

Bejček: Děkuju vám, pane. Zloba osudu vyloudila tyto smutné zvuky ze strun mého nitra.

Karbuský: Nešťastná láska je básnickým žánrem, jehož kouzlu nejvíce podléhám. Šťastné lásky užívá každý pes na ulici, ale nešťastná láska je oním kouzlem, které odlišuje básníka od zvířete.

Bejček: Vaše sentence je sice triviální, ale případná.

Karbuský: Na uhlazené formě a hudbě slovní záležitosti dojíste vás, ale ne mně, prosaickému člověku. (*Pomlčka.*) Věřte, častokrát jsem o tom přemýšlel, že dívka nechápe ani, co to znamená stát se ilusí básníkovou. Pravím výslovně ilusí. Neboť žena jako reální bytost nestojí za to, aby se pro ni vynikající muž trápil.

Bejček: Pochybuju, že je tomu tak. Snad byste jinak mluvil, kdybych vám označil královnu svého srdce, kterou jistě dobře znáte.

Karbuský: Odpusťte, vždyť jsem tu teprve první den.

Bejček: Instruuje vás přece u Hytrů? Znáte tedy členy rodiny.

Karbuský: Je to snad slečna Hytrová?

Bejček: Ano, pane.

Karbuský: Neznám jí sice blíže, ale co se tělesné krásy týče, je to dívka obdivuhodná.

Bejček: Nebyl bych se vám svěřil se svým tajemstvím, kdybych nepovažoval vás za člověka charakterního a nepředpokládal u vás mlčenlivost v této delikátní záležitosti. Chci se vás na něco otázat, dovolíte-li.

Karbuský: Prosím.

Bejček: Nemohl byste mi říci, kdo obědval dnes v rodině Hytrových?

Karbuský: Starý pán, můj žák Jaroslav, slečna a nějaký mlynář.

Bejček: Co dělal onen mlynář?

Karbuský: Pískal vojenské signály, mluvil o žitě a telatech a kouřil jako tovární komín.

Bejček: Dělal na vás dojem příslušníka rodiny?

Karbuský: Příbuzný není. To bych se byl dověděl při představování. Ale choval se velmi po domácku. Bezpochyby přítel rodiny a snad snoubenec slečny.

Bejček: Tak daleko to nesmí přijít, aby se stala obětí takového zvířete. Raději zemřeme oba.

Karbuský: Co jste pravil?

Bejček: Nic, pane. (*Vstoupí Borek a Neradil.*)

Karbuský (*jde jim vstříc*): Neradile!

Neradil: Vítám tě u nás. (*Sednou si.*) Já jsem tě již viděl.

Karbuský: Kdepak?

Neradil: Dnes ráno na náměstí, ale nechtěl jsem tě vytrhovat. Jsi pořád stejný. Považte, první den je tu a už si něco zaopatřil pro obveselení srdce. Kde pak jsi se seznámil s Holešovou?

Karbuský: S oním děvčetem myslíš, s kterým jsem dnes dopoledne chodil po náměstí? Vidíš, ani jsem nevěděl, jak se jmenuje. Tedy Holešová? Potloukal jsem se po městě a viděl jsem ji, jak kupuje zeleninu. Řekl jsem jí snad, aby mi taky něco koupila pro moje králíky, nebo nějakou jinou hloupost, ona mi stejně moudře odpověděla, a tak jsem se jí chytl. Víš přece, jak to s ženskými umím. Co je to za děvče?

Borek: Veselá holka.

Neradil: Z toho můžeš něco mít.

Karbuský: Jak to?

Borek: Ale povídá se o ní, že chodila k důstojníkům do bytu.

Karbuský: A je to pravda?

Neradil: Jistě je to pravda. Moje posluhovačka ji přistihla u poručíka Himrajcha na chodbě, a holka jí strkala dva zlaté, aby to na ni neřekla.

Borek: No dobře. Ostatně, co je nám do toho? Její otec je zde denním hostem. Rád se napije a hraje s námi v karty.

Karbuský: Vidíte, jaký mám nos. Vždycky padnu na tu pravou.

Neradil: Takhle si to ale zkazíš s dobrou společností.

Borek: To ho nemusí ani tuze hněvat!

Karbuský: Ale na měšťanské dcerky nutno brátí ohled. Jinak byl by Neradil už dávno svoje lakové botky, cylindr a červenou vestu hodil do starého železa.

Borek: K vůli komu se Neradil strojí, není mi známo. Dobrou noc! Zde jsou holky! Máma jí vyžehlí jednou za rok sukni a to jenom, když jde slečna k muzice. Je to bídný kraj! Od obecního strážníka až ke starostovi jen a jen žebrota.

Karbuský: Nemluv tak všeobecně. Na příklad můj chlebedárce Hytr má přece peníze?

Borek: Hytr má. Ale to je výjimka. Ještě několik bohatých sedláků je zde. Na prstech jedné ruky bys je spočítal. A pak několik židů. Ale od ostatek jsme tu chudí jako kostelní myši. Když se sem dostane jakýkoliv malý úředníček, políčí na něj dvacet matron, aby se jejich dcery nějak zaopatřily a nedostaly se na stará kolena do chudobince. Pozvou ho na svačinu a pak na večeři, dají mu párek s křenem a půl litru piva, a losos je v pasti.

Karbuský: Když je tu tak nebezpečno, jsem tomu na mou věru rád, že ničím nejsem. A dokonce ne úředníkem.

Neradil: Ale byl jsi jím už, pravdaže? Kdo pak mi to říkal? Vašek Hytr.

Karbuský: To už je dávno, a dlouho jsem to nevydržel. Jednoho krásného dne – bylo zrovna prvního, a to je vždy krásný den – dostal jsem služné a více mě neувидěli.

Neradil: Ale jednou se přece musíš něčeho chopit. Takhle to přece nemůže věčně jít. Práce není nic tak hrozného. Člověk si odsedí své úřední

hodiny a pak mu zbývá ještě vždycky dost času na zábavu.

Karbuský: To je všechno hezké, ale zkrátka a dobře, pro mě se to nehodí. Potrpím si na dopolední spaní. A tohle klímání po kancelářích nestojí za čerta. Byl jsem od toho na celém těle otláčený a polámaný.

Borek: Za to ti nikdo nemůže. Za vyspání jsi nedostával plat.

Karbuský: To vím taky. Ale řekni sám: Není to hřích do nebe volající, zahrabat se někde do špi navého papíru, když venku se stromy zelenají, ptáci zpívají a sluníčko svítí jako blázen? Protluku se už – jak, co na tom záleží? Má-li člověk dnes hlad, aspoň mu bude zítra lépe chutnat.

Neradil: A konec konců bude z tebe zcela sprostý obejda.

Karbuský: Tak jest. Budte jako to ptactvo nebeské. Ani neseje ani nežne, a otec nebeský se přece o ně stará.

Holeš (vejde): Dobrý večer, pánové, dobrý večer!
Borek: Páni se neznají. Inženýr Karbuský, můj starý dobrý přítel, pan Holeš, zdejší měšťan a obchodník mýdlem.

Karbuský: Těší mě.

Holeš: Pan inženýr je tu návštěvou?

Karbuský: Ne, Jsem domácím učitelem u pana Hytra.

Holeš: A tak! Jaroslava učíte? Slečnu taky?

Karbuský: Slečnu ještě ne.

Holeš: Jarouše znám. Vytřískl mi na jaře mičudou okno. Klacek, už mu je osmnáct let! Budete mít s ním potíž.

Karbuský: Nějaké to bude. Je to vždycky lepší, než se někde zbůhdarma s prázdnou kapsou

potloukat. Jsem tu jako na letním bytě. Se starým Hytrem možno vyjít, aspoň jak se zdá.

Holeš: Pan Hytr, všeka čest! Klobouk dolů! Řádný muž. Starousedlý zdejší měšťan. Už je nás tu málo. Teď sem přicházejí lidi, doma to nemělo co jíst a – a zde jsou už v městské radě. Taky tu nemáme nadbytek, ale přece nejdeme jinam.

Borek: To je moje řeč. Ještě by člověk mohl někde ztratit svůj domácí vtíp.

Holeš: Pane doktore, odpusťte, s dovolením. Taky jsem se okoukl po světě. Byl jsem v Praze u Horáčka, prosím, to je první firma. No ale, když nebožíka otce ranila mrtvice – jsme na to všichni náchylní v rodině – tak jsem si řekl: Budeš se někde potloukat po světě? Raději půjdeš domů do svého.

Neradil: Měl byste se šetřit, pane Holeši, když máte v rodině náchylnost k mrtvici. Každý den tolik piva, víte, to je choulostivá věc!

Holeš: Odpusťte, pane profesore, ale tomu nerozumíte. Piju. Pravda. Deset piv večer piju. Ne víc a ne míň. Ale piju to už třicet let a moje tělo si na to už tak zvyklo, že mi to nemůže škodit. Jenom se mám na pozoru, abych se nerozčilil. To vím, že by mně mohlo škodit. A taky se nerozčiluju. Ani ne při kartách. Nemluvím pravdu, pane profesore?

Neradil: Opravdu, jste klidný hráč.

Holeš: Pan profesor taky. Jen co je pravda. Proto s ním rád hraju. S neklidnými hráči je potíž hrát. Jako Krupka. Dříve jsem s ním hrával; to byl hrozný člověk u karet. Pořád nadával a klel. Proto jsem se s ním taky rozkmotřil. Jednou mi dal pár facek, že měl málo trumfů. Žaloval jsem ho. Měl platit desítku. Ale on si to odseděl, špína.

Neradil: Dnes je špatných lidí na světě!

Holeš: Taky že je!

Karbuský: Vidíte, pane Holeši, takových jako vy jste, je zas málo. Jen sem vás uviděl, už jsem si vás zamiloval. Hned jsem věděl: Tohle je můj člověk. Červený nos je zrovna tak odznak, jako červená kravata.

Holeš: Vidím vám na nose, že to myslíte upřímně.

Holešová (vstoupí): Je tu můj muž?

Holeš: Co chceš, stará?

Holešová: Dobrý večer, moje úcta, páni! (*K Holešovi.*) Přišla jsem se tebe zeptat, zdali jsi si vzal doma večeři?

Holeš: Co pak byla nějaká?

Holešová: Vždyť jsem ti přece nechala na kamnech studenou telecí od oběda.

Holeš: Proč jsi mi nic neřekla? Žanyňka taky nic nevěděla.

Holešová: Pojd' si to domů sníst, nechceš?

Holeš: Ani mi nenapadne, sněz si to sama!

Holešová: Nebud' tak hrubý! Co pak se něco stalo? Zapomněla jsem ti to říct.

Holeš: Pravda, když máš na starosti celé město. Aspoň bys měla vzít vždycky Žanyňku s sebou a ne ji nechat samotnou doma.

Holešová: Byl jsi přece ty doma, a tu chvíli, než přijdu, mohl jsi taky ještě počkat.

Holeš: Ne, já ti budu hlídat dům! To by se mi chtělo! A ty budeš zatím dělat návštěvy.

Holešová: Ale vždyť já byla jen u Holmů. – Víte-li pak, že se bude Mařka Holmovic vdávat?

Borek: Sedněte si přece, paní Holešová! (*Přistrčí jí židli.*)

Holešová: Děkuji, pane doktore, nestojí to za to, jdu hned pryč.

Holeš: Nechceš se napít? (*Podává jí sklenici.*)

Holešová (*napije se*): Kdo by si to byl pomyslil?

Holeš: Co?

Holešová: No, že si ji přece jen vezme.

Holeš: Mařku Holmovou, myslíš?

Holešová: O kom pak mluvím? Někteří lidé mají štěstí! On vám dal do novin, kdyby mu nějaké děvče vypomohlo penězi, že by se pak s ní oženil. Mařka, jak to čtla, hned mu psala. Naše Žanyňka by se styděla neznámému mužskému psát. Moje matka říkávala: Sedávej, panenke, v koutě, jsi-li hodná, najdou tě. Ale dnes už to není pravda. Drzé čelo lepší než poplužní dvůr. Stál ten člověk Mařku dost peněz, ale teď bude aspoň paní doktorovou.

Borek: Je to štěstí!

Holešová: Doktor je přece jen doktor.

Borek: Já jsem taky doktor. A co z toho mám? Hoši, kteří se mnou chodili do obecné školy a vydělávali od čtrnácti let, mají dnes taky tak veliký plat jako já. Já se mám ještě dobře, ale co je jich, kteří se neuchytí a nemají co do úst! Vůbec se lidem divím, že jsou tak hloupí a naši práci platí.

Holešová: Ne, pane doktore, jste na omylu. Já bych svou dceru stokrát raději dala studovnému člověku než sebe bohatšímu živnostníku. Podívejte se na starou Holmovou, co se nadře! Mají tři tovaryše, pro všechny musí vařit a prát, a uklízet musí v domácnosti i v dílně. A její dcera bude se jen trochu otáčet okolo plotny a oprašovat nábytek. Už teď neví pýchou, jak má mluvit a chodit.

Neradil: Milostpaní, sedněte si přece!

Holešová: Ale kde, co vás napadá, pane profesore, musím domů. Je už tma a Žanyňka se bude sama v pokoji bát. Dobrou noc! Poroučím se!

Všichni: Dobrou noc! (*Holešová odejde.*)

Holeš: Taková ženská toho napovídá, až člověku brní uši.

Neradil: Něžný manžel zrovna nejste!

Holeš: Kdybyste žil třicet let s mou ženou, taky byste nebyl zrovna něžným.

Neradil: Nevděk světem vládne. Víím, že jste se před třiceti lety okolo své paní jinak otáčel.

Holeš: Tak zlé to nebylo. Po oddavkách jsme spolu obědvali a pak jsem šel do hospody, aby si na to včas zvykla.

Borek: Ani jsem dnes nečetl novin. Pane hostinský, noviny!

Hostinský (*přinese noviny*): Odpusťte, pane doktore, jsou tu jen včerejší, zapomněli jsme dnes pro ně poslat.

Borek: Aby do vás tisíc hromů!

Holeš: Beztak v novinách nic není. (*Podívá se na hodinky.*) Mohli bychom si už zahrát, ne?

Borek: Co jiného? Karbuský, hraješ s sebou, vid? Budeme hrát ve čtyřech. Karty!

Neradil: Hospodo, dejte sem židli na pivo!

Holeš: Sesedneme si. (*Hostinský přinese karty, shrne ubrus, sklenice dá na židli.*)

Borek: Bejčku, pojď ke mně, můžeš mi radit. (*Zamíchá.*) Malá dává.

Opona padá.

2. jednání

(Pokoj Karbuského u Holešů. V pozadí dvě okna, vpravo pohovka a dveře, vlevo postel. Po stěnách několik svatých obrazů. Je slyšeti za scénou zpěv Žanynčin, který se stále přibližuje: Darovalo mi

prstýnek děvčátka rozmilé, a já ji zase růži dal na důkaz lásky své, a já ji zase růži dal – Karubský chodí s cigaretou v ústech sem a tam.)

Karubský (*otevře dveře*): Žanyňko, kdepak byla?

Žany (*mezi dveřmi*): To jsem se lekla! Ani vydechnout nemohu. A když chcete vědět, kde jsem byla, tak jsem byla ve sklepě.

Karubský: A co tam robilo, drahé dítě?

Žany: Byla jsem tam pro víno.

Karubský: Jenom se mi neopíjela!

Žany: To si dejte raději pozor na sebe; já se neopíjím, jako někdo.

Karubský: Kam pak se tedy žene s tou lahví?

Žany: Tuhle láhev chce maminka donést oficiálovům. Půjde k nim teď na návštěvu.

Karubský: Ale nestála přece pořád mezi dveřmi! (*Uchopí ji za ruku a vtáhne ji dovnitř.*)

Žany: Ale prosím vás, máte to nápady! Kdyby tak někdo k vám přišel, co by si o mně pomyslel?

Karubský: To bych jednoduše udělal takhle. (*Zavře na klíč.*)

Žany (*otočí klíčem a otevře dveře*): Nedělejte hlouposti! Tatínek je na dvoře – – Musím už nahoru, maminka by se zlobila, co tak dlouho nejdu.

Karubský: No, nechodila ještě... Co bude dělat celé odpoledne? Půjde s paní matkou k oficiálovým?

Žany: Ne. Co bych tam dělala? Paní je nemocná a oficiál je takový zrzavý bručoun. A jejich kluk trhá s každého kusy, kdo k nim přijde.

Karubský: Tak půjdeme spolu na procházku, nechce?

Žany: Třeba, ale až později. Vyšívám matce k svátku podušku a jsem ráda, že odejde, jinak nebudu s tím do smrti hotova.

Karbuský: Jenom se mi nepřepřacovala! Přišla ke mně raději na besedu! (*Uchopí ji kolem pasu a políbí ji.*)

Žany: Pusťte! Nepřijdu! (*Vytrhne se mu a uteče. Karbuský přivře opět dveře a chodí po pokoji. Někdo zaklepe.*)

Holeš (*bez kabátu, vstoupí*): Nazdar, pane Štěpáne, nazdar!

Karbuský: Dobrý den, otče Holeši!

Holeš: Nebyla tu moje stará?

Karbuský: Nebyla. Bude asi ještě nahoře. Co pak jste dělal na dvorku, otče?

Holeš: Byl jsem se podívat na naše prasátko. Chvála pánu bohu, svědčí mu, svědčí mu.

Karbuský: Už se dneska těším na vepřové hody.

Holeš: To si ještě počkáte, holečku. Ale pak uvidíte, co jsou domácí jitřničky. Taky ouško dostanete. My zabíjíme dvakrát do roka a máme sádla na celý rok, že nevíme ani, kam s ním. U nás je vždycky dost pomyjí, a tak se mají prasátka dobře. (*Někdo klepá.*)

Karbuský: Volno! (*Vejde paní Holešová.*) Pěkně vítám!

Holešová: Má úcta, pane Štěpáne, přišla jsem se na vás podívat. Tak jak se vám u nás líbí, co?

Karbuský: Znamenitě.

Holešová: Ale tak pěkně jako u Hytrů u nás přece není?

Karbuský: Ujišťuji vás, že je tu mnohem útulněji. U Hytrů nebyla žádná radost bydlet. Divím se, že jsem tam dva měsíce vydržel. Spal jsem v jednom pokoji se svým žákem. Člověk se nemohl ani hnout.

Holešová: Věřte, pořádek a úklid budete u nás mít jako nikde jinde. Na to si potrpím. To není jako

u Hytrů, kde všechno dělá jen služka. Paní chodí po domě v rukavičkách a slečna se dívá z okna a brousí po ulicích a hraje se studenty lawn-tennis. My se za práci nestydíme. Já pracuju a moje dcera taky. Pravda, že jsem Žanyнку taky dala učit na piano. Ona taky krásně zpívá. Ve škole měla ze zpěvu vždycky jedničku a z šití taky. I svoje šaty sama si šije. Říká mi vždycky: Nač bych dala desítku švadleně a ještě by mi třeba všecko zkazila. Kdo tu dostane, může si blahopřát.

Karbuský: Víím to, ctěná paní. Ačkoli tady ještě dlouho nejsem, znám přece Žanyнку skrz naskrz. A vážím si jí.

Holeš: Svatý pokoj budete u nás mít. Nikdo vás nebude vyrušovat z učení.

Holešová: U nás v domě není nikdy žádný křik, ani nás neuslyšíte celou dobu.

Holeš: A že místo abyste se stal inženýrem, chcete raději být doktorem, advokátem, to úplně schvaluju. Ať už půjdete k soudu nebo někam jinam k státním úřadům, máte svoje jisté a pak pensi. Takový pán nemusí se starat o svoje stáří jako my. Co má, může projít.

Karbuský: O to se mi tak nejednalo. Ale technik musí být tam, kde je technika, kdežto právník sedí, kde chce, a jede jenom na universitu, když chce dělat zkoušky. Byl jsem už tři roky na právech, tak touhle změnou neztratím ani rok.

Holeš: Myslím, že se vám tu bude dobře učit. A to vám říkám: Budete-li si něco přát, tak nám to vždycky bez upejpání řekněte. Dělejte, jako byste byl doma.

Karbuský: Děkuji vám srdečně. Jen se bojím, že příliš nadužívám vaší ochoty.

Holeš: Nemluvte tak, pane Štěpáne. Máte s Žanyn-

kou známost, a Žanyňka řekla: Pan Karbuský jde od Hytrů, ať se tedy přistěhuje k nám. V tomhle pokoji zůstával Trnka, švec, který mi vždycky jen vynadal, když jsem chtěl od něho činži. Tak jsem ho teď vystrnadil, důkladně jsem vyvětral, aby to tu nesmrdělo smolou, stará udělala trochu pořádek a je tu teď pěkně. A na stravu je to pro vás příhodnější chodit k nám, než do hospody.

Karbuský: Vynasnažím se, abych nebyl věčně vaším dlužníkem.

Holeš: Pane Štěpáne, my si rozumíme. Můžeme mluvit vespolek upřímně. Řekl jste, že máte vážné úmysly stran Žanyňky. Patříte tedy už jaksí k rodině, ale kdybyste ji snad nechal, ale to neuděláte, znám vás jako poctivého člověka, ale kdož pak ví. Kdyby se to tedy přece jen stalo, zaplatíte nám, co jste dlužen za veškeré zaopatření. Myslím, že nebudete mít nic proti tomu, když si uděláme takovou smlouvu. Budu se o vás starat, dokud budete studovat, a vy si vezmete Žanyňku. A kdyby ne, zaplatíte nám za všechno. Je to jenom taková obřadnost, ale já bych to měl rád v rukou, víte, kvůli pořádku.

Karbuský: Zcela správně, pořádek musí být ve všem. Souhlasím se vším. *(Někdo zaklepá.)* Dále! *(Vejdou Borek a Neradil.)*

Neradil: Služebník!

Borek: Má úcta!

Karbuský: Nazdar!

Holešová: Odpusťte, že musím zrovna odtud, když jste přišli. Jdu navštívit nemocnou.

Borek: Bůh vám odplať za váš milosrdný skutek!

Holešová *(k Holešovi):* Poslouchej, starý, nejdi nikam, vrátím se asi za hodinu. *(K ostatním.)* Poroučím se.

Neradil: Moje úcta!

Borek: Pozdravujte svou nemocnou taky ode mne! (*Holešová odejde.*)

Borek (*k Holešovi*): Tak co, otče Holeši, hodíme si dnes?

Holeš: To se zná! Přijďte jen večer do hospody!

Karbuský: Máte dost peněz? Zahrál bych si s vámi.

Neradil: Ne, můj drahý, s tebou nehrajeme. Mě, státního úředníka, svádíš k hazardním hrám. A co nejhoršího, oškubeš každého jako slepici.

Borek: Pravda, především mě obehrál o pětku. Zlatku za zlatkou tahá člověku z kapsy.

Karbuský: Mládenci, dnes mi to nestojí ani za to, abych si s vámi zahrál. Počkám do prvního, až vám budou zas trochu zlatky v kapse zvonit. (*Holeš otvírá dveře.*)

Borek: Kampak, pane Holeši? Proč už utíkáte?

Holeš: Jdu si jen pro kabát a pro dýmku. Přijdu zase sem. (*Odejde. Pomlčka.*)

Karbuský: Co jste dělali dnes dopoledne?

Borek: Co má člověk v neděli dělat? Spal jsem až do dvanácti.

Neradil: Já jsem byl s Bejčkem návštěvou u Hytrů. Bídny chlap to, tenhle Bejček. A hlupák.

Karbuský: Co ti provedl?

Neradil: Mně nic, ale Hytrovům. Hodní lidé to jsou, a chlap hloupý provede jim takovou klukovinu.

Karbuský: Kromě Jaroslávka neznám příliš tuto rodinu. Sotva jsem k nim přišel, odjeli na letní byt, a sotva že se vrátili, již jsem se odstěhoval.

Borek: Proč jsi vlastně odešel tak náhle od nich?

Karbuský: To máte tak. Starý se beze všeho předběžného oznámení vrátil z letního bytu. Bylo už po poledni, když vrazil k nám do pokoje a k nemalému úžasu spatřil mě a svého nadějného

syna ještě v posteli. Hleděl jsem se raději dříve ztratit, než vyjdou najevo různé dloužky, které jeho Benjamin na papínkův účet nadělal po hospodách. A pak Holeš se mi nabídl, že bych mohl zůstat u něho.

Borek: U Holešů náležíš už skoro do rodiny.

Karbuský: Skoro.

Neradil: Štěpáne, byli jsme a jsme dosud dobří přátelé, vid?

Karbuský: To víš, mám tě zcela rád.

Neradil: Nebudeš tedy uražen, že se pletu do tvých soukromých záležitostí?

Karbuský: Ale kde!

Neradil: Podívej se, hochu. Víím, jak se dovedeš pěkně protloukat životem. Byl jsi už v místě a jistě zase bys nějaké zaměstnání si našel, při kterém bys mohl dostudovat. Kdybys chtěl. Řekni mi tedy, proč se dáváš vydržovat Holešem?

Karbuský: Vydržovat? Vidíš, to je nepěkné slovo. Ale co na tom. Nevím, proč bych se měl shánět po nějakém živobytí, když se mi tu docela dobře vede.

Neradil: Dobře. Mysli si o tom cokoli. Ale uznej: Nějaký čas budeš žít na útraty starého Holeše, pak se na něj i na jeho dceru vykašleš a ztratíš se. Nevím, jak ty se na tyhle věci díváš, ale v očích celého světa je takové jednání nečestným.

Karbuský: Dovol, příteli, mluvíš tady, jako bych měl v úmyslu Holeše ošidit. Kdo pak ti to řekl?

Neradil: Tak snad zamýšlíš skutečně vzít si jeho dceru za ženu, až dostuduješ?

Karbuský: Jen pomalu, hochu, jen pomalu. Za prvé a za druhé nevěřím tomu ani já, ani ty tomu nevěříš, že ze mne ještě něco bude. Ale kdyby se stal zázrak, proč ne? Je to hezká, hodná holka.

Neradil: Mluvil jsem již s tebou o ní, víš tedy, že je to děvče, které má svou minulost.

Karbuský: Co ty bys všechno od holky nechtěl! Víš, proč jsou muži tak žárliví na minulost svých žen? Řeknu ti to: Muž obětuje ženě, která se mu vzdá, práci celého života. A nyní pozná, že leccaký otrapa dosáhl svého účele mnohem laciněji. To je ovšem velmi mrzutá věc. Ve mně žárlivost nemůže vzniknout, poněvadž nijaké oběti své vyvolené nepřináším. Naopak, každá se napálí, která by si mě vzala.

Neradil: A což bude-li se pan poručík vychloubat, že měl tvou ženu v bytě, když byla svobodnou, co pak?

Karbuský: Když se to žena doví, nebude jí to asi příjemné.

Neradil: Ale co ty budeš dělat, bude-li přece jen tvou ženou?

Karbuský: Škoda, že tebe, státního úředníka, nemohou upotřebit jako svědka! Ale bohudík mám zde osvědčeného přítele Václava Borka, a vedle zůstává krupař Čejka, taky neodvislý člověk. To by bylo vskutku zábavné! (*Směje se.*)

Neradil: Že by to bylo zábavné?! Spíš trapné. Poslyš, nepustil jsem se do tohohle nepříjemného rozhovoru z touhy po laciné zábavě. Mluv vážně!

Karbuský: Dobrá. – – Nepomýšlím ovšem na sebevraždu. Zakousl jsem se do života jako do krajíce chleba. Nechutná to sice znamenitě, ale co dělat? Smrti však se dokonce nebojím. Kdybych teď na místě zemřel, ani bych nelitoval, že jsem neměl kdy napsat poslední vůli.

Neradil: Máš pěkné vyhlídky do budoucnosti.

Karbuský: To jsou všechno hrozně plané řeči. Brr! Ovšem, mohlo by se stát, že bych spráskal nějakého kluka, ať už má třeba šavličku, nebylo by to

ani po prvé ani naposled v mém životě. Pokud já však lidi znám, budou třeba městem kolovat různé zajímavé klepy, ale ani k mým uším ani k ženiným nedojdou. A co člověk neví, to ho nebolí.

Borek: Když člověk všechno vážně promyslí, tak vlastně na ničem nezáleží.

Karbuský: Taky že nezáleží. Včerejšek nestál za nic a zítřek nebude lepší. Nač se máme starat o to, co se stane, když beztak víme, že do toho nic nebude?

Borek: Však ty víš, co děláš. Neradil je zvyklý ze školy dělat zbytečné kázání. Je to k smíchu.

Neradil: Odpusť, já nerad mluvím zbytečně. Tady se jedná o budoucnost přítele.

Borek: A jakou pak ty máš budoucnost? Dnes jsi v 11. hodnostní třídě, za nějaký rok přijdeš do 10., pak do 9., do 8., snad i do 7. a do 6., a konečně půjdeš do pense. Tvoje budoucnost je tak zajištěna, že bys si mohl dát už dnes vystrojit pohřeb.

Neradil: Jsi už zrovna tak lehkomyšlný jako Štěpán.

Borek: Já nejsem lehkomyšlný člověk a nikdy jsem jím nebyl. Dřel jsem se, když jste oba nic nedělali, a potom jsem dával hodiny zatím co vy jste seděli v kavárně. A co z toho mám? Zajištěnou existenci. Od rána do večera se máchám ve špinavém prádle svých klientů, a tu trochu volného času, který mi zbývá, nevím, jak bych zabil.

Karbuský: Prosím tě, nekřič! – Jsi hrozně neskromný člověk. Statisíce lidí pracuje s nechutí a odporem od svítání do noci a nechtějí než se najíst. Tobě zbývá pohříchu příliš mnoho času, abys mohl o sobě uvažovat. Ožeň se!

Borek: Byla kdysi doba, kdy to bylo mým nejvřelejším přáním. Ale tehdy jsem ještě ničím nebyl.

A přišel usedlý pán, který něčím byl, a utřel jsem hubu.

Karbuský: Můj tlustý hochu, ty ještě vzdycháš po své první lásce?

Borek: Nerozuměj mi špatně. Směju se v duchu, když si na svoje někdejší osloviny vzpomenu. Ale nechci být zaopatřovacím ústavem pro měšťanské dívky.

Karbuský: Radil bych ti, abys chodil za bohatou nevěstou. Mohl bys aspoň krást stříbrné lžičky, až by tě pozvali na svačinu.

Borek: Nemám toho pohříchu zapotřebí.

Karbuský: Je to neštěstí, že se ti příliš dobře vede. Jinak bys nekladl tak nesmyslné požadavky křehkým lidem. Musíš se spokojit s životem, jaký skutečně jest. Děvče chce také být z něčeho živo. Co na tom? Něco za něco. Nevím, proč by ti tohle mohlo překážet.

Borek: Ostatně znáš můj vkus v lásce. Takové slečinky, které se vždy jen držely maminčiných sukní a které se dívají na člověka, jako by pozřel všechnu moudrost, ty už jsou mi vůbec protivny.

Karbuský: Škoda, že není moje prababička vdovou.

Borek: Stáří zde nehraje hlavní úlohu, ale mateřská něžnost.

Karbuský: Jako u Pavly?

Borek: Jako byla Pavla. Říkala mi: Vašíčku, miláčku, hlupáčku. A hlupáček se kdysi ulekl, že by si mohl pokaziti kariéru, a setrásl ji včas. Co se s ní asi stalo? Snad už někde zahynula v bídě a nouzi.

Karbuský: Kdož pak ví. Možná taky, že stloustla, že má muže a půl tuctu dětí. Ty jako by ses musil stále něčím trápit!

Borek: Snad je tím tohle zdejší ovzduší vinno.

Půjdu pryč. Řekl jsem již starému, že si budu hledat službu jinde.

Karbuský: Tak? O tom jsem ani nevěděl, že nás chceš opustit. Mnoho štěstí! Změna povětří není nikdy na škodu. *(Vejde Holeš.)*

Neradil: Dal jste na sebe dlouho čekat, otče Holeši!

Holeš: Musím se přece nějak vystrojít, když si chci v neděli vyjít!

Neradil: A vy jste mi pěkný! Co pak vám řekla vaše paní manželka, než odešla? Abyste zůstal doma! Což se už nepamatujete, že jste jí před oltářem slíbil věčnou věrnost a poslušnost?

Holeš: Myslím, že to ona slíbila mně. Ale je už to tak dávno, že se na to nepamatuje. Nešli byste na sklenici piva?

Neradil: Šel bych na černou kávu.

Borek: Tak tedy půjdeme. *(Ke Karbuskému.)* Ty půjdeš taky, ne?

Karbuský: Mně se nechce. A pak si musím konečně dát svoje věci do pořádku. Zůstanu doma.

Borek: Tak se tu měj dobře.

Neradil: Na shledanou!

Karbuský: Nazdar! *(Neradil, Borek a Holeš odejdou. Karbuský zapálí si cigaretu a chodí po pokoji. Někdo zaklepá. Karbuský jde ke dveřím a pootevře je.)* A to jste vy?

Bejček *(vejde):* Ano, to jsem já.

Karbuský: Neradil a Borek šli teď zrovna odtud, divím se, že jste je nepotkal.

Bejček: Potkal jsem je. Šli s panem Holešem. Ale vyhnul jsem se. Nerad bych s Neradilem mluvil.

Karbuský: Pravda, Neradil má na vás zlost. Nadával tady hrozně.

Bejček: Ať si nadává, jenom když vím, že ona ho nemiluje.

Karbuský: Kdo?

Bejček: Slečna Lucie Hytrová toho bídného mlynářského chlapa, kterého jí rodiče vnucují.

Karbuský: A jak jste se dověděl, že ho nemiluje?

Bejček: Dnes dopoledne mi to řekla. Neradil byl při tom. Že prý toho chlapa nemůže ani cítit. Zeptejte se Neradila.

Karbuský: A co jste tam provedl Neradilovi?

Bejček: Co jsem udělal nebo chtěl udělat, do toho Neradilovi nic není, a divím se, že se míchá do cizích záležitostí. Neradil je sice slušný člověk, ale pro hlubší city a pro zoufalství, které budí beznaděje v mladém, útlocitném srdci, pro to vše nemá nijakého porozumění. Myslím, že vy byste byl jednal jako já. Bylo mi dopřáno zůstat chvíli s Lucií o samotě. Řekl jsem jí: Moje zbožňovaná, mám prostředek, pomocí něhož můžeme zachránit svou lásku a svou lidskou důstojnost. Mám tu jed. Lízla si! Vytáhl jsem z kapsy krabici. Ale Lucie je tak plachá a úzkostlivá, pravá ženská duše. Místo aby si lízla, foukla do krabice něco jedovatého prášku jí vlétlo do oka a ona začala hned křičet. Uchopil jsem klobouk a rychle jsem se ztratil. Zaslechl jsem ještě starého Hytra, který řval, že mi kosti zpřeráží, když ještě jednou přestoupím práh jeho domu. Nechápu, že takový surovec může mít tak andělskou dceru. *(Karbuský se zatím posadil ke stolu a cosi píše.)* Vytrhuji vás snad, pane?

Karbuský: Odpustte, mám cosi na práci.

Bejček: Nebudu vytrhovati. Poroučím se.

Karbuský: Na shledanou! *(Bejček odejde. Karbuský s cigaretou v ústech chodí po pokoji, pak se zastaví u okna a otevře je.)* Žanyňko, co tu děláš?

Žany *(venku pod oknem):* Nic. Nechce se mi do práce. Tak jsem si vyšla na dvůr na čerstvý vzduch.

Karbuský: Šla sem, něco jí ukážu, něco tuze pěkného. *(Jde ke dveřím a otevře je.)*

Žany *(vstoupí):* Tak co pak mi chcete ukázat?

Karbuský: Chci jí ukázat, jak ji mám rád. *(Obejme a políbí ji.)*

Žany: Pustte mě! Kdyby někdo přišel!

Karbuský: Vždyť už jsem jí přece řekl, zavřou se dveře a může tiše pobesedovat. *(Zavře dveře na klíč.)* Dnes už beztak nikdo ke mně nepřijde. Vaše paní matka je návštěvou u oficiálů, pan otec je v hospodě a Neradil a Borek s ním, a Bejčka jsem se právě zbavil.

Žany: Mám přece strach. Kdyby mě tu tak někdo viděl, to by bylo zas pomluv!

Karbuský: Ať si lidé mluví! Nestarala se o jejich hloupé žvasty.

Žany: Už jsem mnoho zkusila od takových zlých osob. Věřte mi, že jsem se už jednou chtěla utopit.

Karbuský: Žanyenko, podívala se, já jsem přece takový lotr, ale ani bych to nikomu kvůli neudělal, abych se zabil. Raději žiju všem na obtíž.

Žany: Což pak vám je hej, vy jste mužský. Ale já, víte, já se i smrti bojím.

Karbuský: Je to po čertech nepříjemné, když člověk leží pod zemí a červi mu lezou krkem do žaludku.

Žany: Ale podívejte se, hezké by to bylo, kdybych tu ležela v pokoji ve stříbrné rakvi a v bílých šatech se sepjatýma rukama a v nich zlatý křížek. V hlavách by mi hořely svíce a v rakvi by byly svaté obrázky a stěny by byly černě vyzdobeny. A s pohřebního vozu by vlál bílý závoj...

Karbuský: A o hudbu máte postaráno. Váš tatínek je u veteránů.

Žany: Vy si ze mne děláte taky jen blázny jako ostatní. Taky to se mnou dobře nemyslíte. Taky se mi za zády smějete. Jste jako všichni jiní. Jsem mezi vámi jako prodaná. *(Pláče.)*

Karbuský *(vzdvihne ji a líbá):* Vždyť já to zle nemyslel... Neplač, zlato moje, holčičko moje... Neplakej... *(Nese ji k pohovce.)*

Žany: Co to děláte? Pustte mě! Bože, jak jste ošklivý... *(Karbuský ji složí na pohovku.)*

Opona padá.

3. jednání

(Pokoj Karbuského u Holešů. Karbuský leží v posteli. Na pohovce spí Bejček ustrojený, avšak bez klobouku.)

Karbuský *(vztyčí se na posteli a podívá se na hodiny):* Tisíc hromů, bude půl jedenácté! *(Zdvihne se země kalhoty, ustrojí se a jde k Bejčkovi.)* Bejčku, vstávej, člověče, nešťastný, už je moc hodin!

Bejček *(procitne a protírá si oči):* Cože je?

Karbuský: Nenadělej moc řečí a vstaň! Už ti jistě matka vaří oběd.

Bejček: To jsem u tebe? Už se nepamatuju, jak jsem se sem dostal...

Karbuský: Našel jsem tě, když jsem šel v noci domů. Ležel jsi uprostřed ulice. Tak jsem tě sebral, abys nezmrzl.

Bejček: Můj bože, tohle ze mne udělala! Opilcem jsem se stal, alkoholikem!

Karbuský: Miláčku, tak daleko jsi to ještě nepřivedl. Kdo ti za to může, že tak málo sneseš.

Bejček: Víím ještě, že jsem byl naposled v kavárně,

ale jak jsem se dostal ven, na to se už nepamatuju.
– Můj bože, když si vzpomenu, jak seděla včera v divadle s Neradilem, srdce mi to může v těle utrhnout. Neradil mě bídně zradil, je darebák. Ale jí nemohu proklínat, ačkoli mě zničila. Teď si vysvětluju, proč mi před Neradilem říkala, že toho mlynáře nechce. Zmije! Všechny ženy jsou zmije!

Karbuský: Ale mlč! Neznáš svět. Když tě ženská nechce, tak vykonává tím tak dobrý skutek na tobě, že ho nedovedeš ani řádně ocenit.

Bejček: Nikdy jsi opravdu nemiloval, mluvíš-li takhle. Když jsem ji viděl sedět vedle Neradila – bože! Ze zoufalství jsem vylezl na galerii a bavil jsem se tam se služkami. Ano, aby měla zlost. Ale ona se ani nahoru nepodívala, stále jenom na tu opičí tvář Neradilovu. Nejdříve chtěl jsem skočiti s galerie po hlavě dolů a hodit jí svoji mrtvolu zrovna pod nohy, ale pak jsem si řekl, že mi ta tygřice nestojí za to, a šel jsem se opít. Ano, umínil jsem si zúmyslně se zničit.

Karbuský: Jen se cvič, hochu, a pak uvidíš, jak ti to bude dlouho trvat, než se zničíš.

Bejček: Příteli, ani nevíš, jak mi je špatně. Hlava mi bolí, srdce mi bolí a žaludek mi bolí. Cítím, že umru. Až mne tu nebude, řekni jí, že jsem jí odpustil. Ať je s Neradilem šťastna!

Karbuský: Musíme tam všichni. – Buď tak dobrý a nežvaň mně. A vstaň už jednou! Z kocoura ještě nikdo neumřel. (*Bejček vstane s pohovky. Převlečník i šaty má hrozně zabláčené.*) A ty mi pěkně vypadáš! Že jsi večeřel včera řízky? Máš kousek na kabátu a kus na botě. Takhle nemůžeš jít domů. Kluci by za tebou běželi.

Bejček: Co tomu řeknou doma?

Karbuský: Nejdřív se umyj! Máš ještě na nose

bláto. *(Vede Bejčka k umyvadlu. Zatím co se tento myje, hledá Karbuský ve skříni a vytáhne starý havelok.)* Svlékni svůj svrchník a vezmi si na sebe tohle. *(Ustrojí ho do haveloku.)* No, padne ti, jako by ho na tebe ušil. Tak, a teď jdi domů.

Bejček: A kde pak mám klobouk?

Karbuský: Nevím. Mně se zdá, že jsi ho již neměl, když jsem tě našel. Bude ještě ležet někde na náměstí. *(Vyndá ze skříně starý pomačkaný klobouk a posadí jej Bejčkovi na hlavu.)* Teď už jsi, jak se patří. A už jdi!

Bejček: Děkuju ti, příteli, za všechno, co jsi tentokrát pro mne učinil. S Bohem!

Karbuský: Nazdar! *(Bejček odejde.)*

Holešová *(vejde se snídání, kterou postaví na stůl):* Á – – mladý pán už vstal. Ale, ale, to je pěkné od vás. Podívejme se! No, je teprve jedenáct hodin, a teď buďte tak dobrý a pochutnejte si pěkně na kafičku po noční práci.

Karbuský: O tu vaši kávu nestojím. Řekl jsem vám přece už několikrát, abyste mi nedělala bílou, když jsem se zdržel dlouho v hospodě, ale černou s rumem.

Holešová: Ale, ale! Je to drzost! Člověče, myslíte si, že budu vaše daremnosti ještě podporovat? Co? Na to nejsem zvyklá!

Karbuský: Ale mohla jste si už zvyknout, matko. Vždyť už žijete se svým mužem skoro třicet let.

Holešová: Nedotýkejte se mého člověka, povídám vám! Můj muž může dělat, co chce, rozumíte? Jsou to jeho peníze. Ale vy byste měl sedět doma a neprobíjet celé noci a učit se, aby z vás něco bylo. Starý jste už dost.

Karbuský: Matko, nechte si taky něco na podruhé, nevydávejte se ze všeho!

Holešová: Co, budete si ze mne ještě tropit šašky, vy, vy chlape?

Holeš (*strčí hlavu do dveří*): Co pak je to za křik? (*Vejde.*)

Holešová: Pojd' jen sem, tenhle zhýralec ukazuje na tebe, že prý taky nejsi o nic lepší. Když ty můžeš probíjet noci, on prý taky.

Holeš (*ke Karbuskému*): Co dělám já, do toho vám nic není. Já tím nic nezameškám, ale vy byste si měl hledět učení. Jste již půldruhého roku u nás a ještě jste neudělal žádné zkoušky.

Karbuský: Vy máte nejméně příčiny mně něco vyčítat. Já po tu dobu, co jsem zde, dělal jsem víc ve vašem krámku, než vy za celý svůj život. Udělali jste si ze mě za krajíc chleba mydlářského pomocníka.

Holeš: Za práci se nemusíte stydět, ale za lenost. Tolik času vám vždycky zbývalo, abyste se mohl učit, když ho máte dost, abyste mohl celé noci pít a až do poledne spát.

Karbuský: Nejsem sice pracovitý člověk, ale tak mi přece práce nesmrdí jako vám.

Holeš: Takhle se mi odvděčuješ, ty – ty – kluku! – Hned půjdete z domu a do krejcaru všechno zaplatíte, co jste nás stál.

Karbuský: Na to jsem skutečně zvědavý, jak ty peníze ode mne dostanete. Abych nezapomněl: Zavázal jste se, že mne budete vydržovat až do konce mých studií. Ještě jsem nedostudoval. A to vám říká, že vás soudně přinutím, abyste mi dál platil, a kdybyste měl krev potit. (*Odejde a práskne dveřmi.*)

Holeš: Slyšela's? Ještě myslí, že jsme mu něco dlužni, vzdor všemu, co jsme na něho vynaložili. Žádat na něm nějakou náhradu bylo by marné.

Nejlépe bude, půjde-li ke všem čertům. Ještě dnes ho jednoduše vystěhujeme. Ať probíjí peníze číkoli, jenom když to naše nebudou.

Holešová: Můj, bože, já jsem si všechno tak pěkně představovala, a zatím to takhle dopadlo. To je z toho, že se odvolává na tebe. Ty sedíš pořád v hospodě, a proto on myslí, že to může taky tak dělat. Kdybys ty se byl pořádně choval, tak by se jistě nebyl odvážil k takovému lehkovážnému životu.

Holeš: Buď tak dobrá a nedělej mi žádné kázání! Chceš-li si na někom zchladit žáhu, najdi si někoho jiného.

Holešová: Máš špatné svědomí, vid? Proto se tak kroutíš.

Holeš: Já jsem tu pánem a budu si dělat, co chci. Tebe se ptát nebudu.

Holešová: Když jsi tu pánem, máš si hledět svého panství a ne dřepět celý boží den v hospodě.

Holeš: Nic ti do toho není. A teď už mlč, nebo když se rozzlobím, uvidíš, co umím.

Holešová: Mohu snad taky slovo promluvit, když se už tolik let za tebe dřou.

Holeš: Ty že se dřeš za mne? Kdyby nebylo mne, neměla bys co do úst, žila bys v bídě a hladu, rozumíš? Když jsem si tě bral, neměla's ani celou košili, ale já měl zrovna tolik jako mám dnes. A proto si mohu dělat a budu dělat, co chci. (*Praští dveřmi a odejde.*)

Žany (*vejde*): Co pak se tatínek tak zlobí?

Holešová: Ale nic. – – – Štěpán se musí ještě dnes od nás odstěhovat.

Žany: Ježíš Marjá, a proč?

Holešová: No proč! Buď přece rozumná. Tahá nás

všecky za nos, nic nedělá, probíjí naše peníze, a tebe si beztak nikdy nevezme, protože vůbec nikdy nic kalého z něho nebude.

Žany (*sedne si ke stolu a dá si hlavu do dlaní*): A co teď budu dělat?

Holešová: Co bys dělala? Budeš žít zase jako dříve se mnou a s tatínkem. Když ti to dosud stačilo, postačí ti to i potom.

Žany: A bude ze mne stará panna. A všichni se mi budou smát, že mi utekl ženich, že jsem zůstala na ocet...

Holešová: Však jsou ještě jiní mužští na světě kromě Štěpána.

Žany: Ale ne pro mne. Každý ví, že jsem měla se Štěpánem dlouhou známost, a že u nás dokonce půl druhého roku bydlel. Kdo by mě teď chtěl?

Holešová: Však to není velké štěstí se vdát, věř mi, dítě! Majetek máme, nedostatku mít nebudeš, tak co chceš?

Žany: Budu pro smích všem lidem. A kdybyste s tatínkem dřív umřeli jak já, nebudu mít nikoho na celém světě, nikoho. (*Pláče.*)

Holešová: Ty máš vždycky na krajíčku. Co chceš vlastně ode mne? Co pak mohu dělat? (*Karbuský vejde. Holešová se naň zle podívá a vzdálí se.*)

Karbuský: Žanyňko, ty pláčeš? Co se ti stalo, pověz, dítě drahé?

Žany: Půjdeš pryč, vid?

Karbuský: Už asi půjdu. Tvůj pan otec mně dal dnes výpověď na den a na hodinu.

Žany: Štěpáne, on si dá snad říci. Řekneme mu, že se změníš, že budeš pořádný a pracovitý, a poprosíme ho – on si dá jistě říci.

Karbuský: Tady se nedá už nic dělat. Nanejvýš bychom dosáhli toho, že bych tu mohl ještě nějaký

měsíc zůstat, ale nakonec to přece jen praskne, ne-li dnes, tak zítra. Na stará kolena stěží se změním.

Žany: Mně se zdá, že nechceš naschvál nic dělat, abys si mě nemusel vzít.

Karbuský: Nemluv tak hloupě, buď tak dobrá. Víš dobře, že tě mám rád. Co tedy povídáš takové nesmysly?

Žany: Když mě máš rád, pracuj, dělej zkoušky, obětuj mně trochu svého pohodlí a nebuď takový lenoch a marnotratník!

Karbuský: Trochu pozdě vystrkuješ růžky. Jsem lehkovážný člověk, pravda. Ale musíš být ke mně shovívavou, když já jsem k tobě shovívavý.

Žany: Ty jsi ke mně shovívavý? Proč? Dělán snad něco zlého?

Karbuský: No nic.

Žany: Řekni! Je lehké obvinít člověka jen tak nazdařbůh.

Karbuský: Nechme vůbec těch zbytečných řečí.

Žany: Nechci. Řekni, co proti mně máš!

Karbuský: Nic, drahé dítě, pranic. Ale lidi všelicos povídají o tom i onom, o nějakém důstojníku nebo co, ani nevím, věř mi, že jsem si toho vůbec nepovšiml.

Žany: To není pravda! (Pláče.)

Karbuský: Říkám ti přec, že mi na tom nijak nezáleží.

Žany: Neměl's mě nikdy rád, ale byl's tak chytrý, žes mi to dříve nedal znát, až teď, když ti už do mne nic není.

Karbuský: Křivdíš mi. Na mou duši, měl jsem známostí v životě dost, a všelijakých, ale ty jsi jediná, na kterou budu vždycky rád vzpomínat. Znáám tě skrz naskrz, věděl jsem od počátku ledacos

o tobě, a proto jsem se v tobě nezklamal. Jiné holky mě vodily za nos, vzbuzovaly ve mně různé nepravdivé představy o své osobnosti, u tebe tohle všechno nebylo. Byla's ke mně vždy dobrá, viděl jsem do tebe jako do otevřené knihy, zkrátka a dobře ty jsi má znejmilejší. Vyčítat si taky nic nemusím, že bych ti byl snad zkazil pověst, protože ti ji už zkazili jiní. Bude mě velmi těšit, budeš-li mi psát, až odejdu. Odepíšu ti jistě.

Žany: Co chceš vlastně dělat?

Karbuský: To, holka, nevím. Byl jsem už vychovatelem, úředníkem, agentem, a tak si zase něco najdu. *(Někdo zaklepá.)* Utrí si oči! Dále!

Neradil *(vstoupí):* Moje úcta! *(Žany uchopí nádobí a jde ke dveřím.)* Slečno, proč pak pospícháte odtud? Vyrušuju-li snad, vzdálím se raději.

Žany: Kdepak, pane profesore; přišla jsem si jen pro nádobí a musím zas nahoru. Poroučím se!

Neradil: Moje ústa, slečno! *(Žany odejde.)*

Karbuský: Co mi neseš?

Neradil: Psaní. A hádej, od koho?

Karbuský: Nejsem cigán. Řekni!

Neradil: Od Borka.

Karbuský: Že si ten člověk taky na nás vzpomněl! Neradil: Vzkazuje ti pozdrav. Počkej, tady to budu mít. *(Podá mu psaní.)* Přečti si je.

Karbuský *(čte):* Milý příteli, odpusť, že jsem ti již dlouho nepsal. Ne, že bych snad neměl kdy, ale jsem hrozně líný. Spím mnoho, doma i v kanceláři. Práce je tu málo, pozemkové spory, urážky na cti, alimentální záležitosti. Můj starý je náčelník ostrostřelců a o kancelář se hrubě nestará. Město má tři sta čísel, kostel, lékárnu, obecní školu a šatlavu. Byl jsem před čtrnácti dny v Praze. Nepotkal jsem za celý den známého člověka. Odpoledne